

XALQ PEDAGOGIKASIDAGI TARBIYAVIY G'OYALARNI PISA MEZONLARI BILAN TAQQOSLASH

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalari

Kamolova Sabrina Nazarali qizi, Shaymardonova Yulduz Sobir qizi

sabrinakamolova756@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'zbek xalq pedagogikasida shakllangan tarbiyaviy g'oyalar mazmuni va ularning xalqaro baholash dasturlaridan biri — PISA (Programme for International Student Assessment) mezonlari bilan taqqoslab tahlil qilinadi. Maqolada xalq pedagogikasidagi tarbiya tamoyillari, axloqiy qadriyatlar va o'quvchilarda shakllantiriladigan kompetensiyalar xalqaro baholash mezonlari bilan uyg'unlikda ko'rib chiqiladi. Shuningdek, milliy tarbiya an'analari asosida o'quvchilarning funksional savodxonligini oshirishning samarali yo'llari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalq pedagogikasidagi hayotiylik, mustaqil fikrlash va ijodkorlikka undovchi g'oyalar PISA baholash tizimining asosiy yo'nalishlari bilan bevosita bog'liqligi aniqlanadi.*

Kalit so'zlar: *Xalq pedagogikasi, xalqaro baholash, PISA, tarbiyaviy g'oyalar, milliy qadriyatlar, funksional savodxonlik, kompetensiya, ta'lim sifati.*

Kirish

Hozirgi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — bu o'quvchilarning xalqaro mezonlarga mos bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini shakllantirishdir. Ta'lim sifatini baholashda xalqaro darajadagi dasturlar, xususan PISA (Programme for International Student Assessment), TIMSS, PIRLS kabi tadqiqotlar o'quvchilarning nafaqat nazariy bilim darajasini, balki ularning amaliy hayotda bilimni qo'llay olish,

muammoni hal etish va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini ham o'lchashga qaratilgan. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni kuchaytirishni talab etadi.

Shu bilan birga, xalqimiz asrlar davomida shakllantirgan xalq pedagogikasi — o'zbek xalqining boy madaniy merosi, tarbiyaviy qadriyatlari va hayotiy tajribalarini o'zida mujassam etgan bebaho manbadir. Xalq pedagogikasida bolani tarbiyalashda mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik, mehr-oqibat, odob-axloq kabi insoniy fazilatlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Bu qadriyatlar o'z mohiyatiga ko'ra, zamonaviy xalqaro baholash tizimlarida ilgari surilayotgan shaxsiy, ijtimoiy va funksional kompetensiyalar bilan bevosita uyg'unlashadi.

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etish jarayonlari faollashib borayotgani ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini xalqaro mezonlar asosida tahlil qilish imkonini bermoqda. Shu jarayonda milliy pedagogik merosni saqlab qolish, uni zamonaviy talablarga mos ravishda qayta talqin qilish va xalqaro tajribalar bilan uyg'unlashtirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur maqolada xalq pedagogikasidagi tarbiyaviy g'oyalar — o'zbek xalqining urf-odatlar, maqol-matal, ertak va rivoyatlaridagi tarbiyaviy tamoyillar asosida tahlil qilinadi hamda ular PISA dasturi tomonidan belgilangan kompetensiyalar va funksional savodxonlik mezonlari bilan qiyoslab o'rganiladi. Shuningdek, maqolada milliy qadriyatlar va xalqaro baholash tizimi o'rtasida mavjud o'xshashlik va tafovutlar aniqlanib, xalq pedagogikasidan ta'lim sifatini oshirishda foydalanishning amaliy imkoniyatlari ko'rsatib beriladi.

Bu tadqiqotning ahamiyati shundaki, u o'zbek xalqining ko'p asrlik tarbiyaviy tajribasini saqlagan holda, uni xalqaro baholash mezonlariga moslashtirish orqali milliy ta'lim tizimida uzviylik va davomiylikni ta'minlashga xizmat qiladi. Natijada, o'quvchilarda milliy g'urur va

qadriyatlarga hurmat bilan birga, global miqyosda raqobatbardosh bo'lish uchun zarur kompetensiyalar shakllantiriladi.

Asosiy qism

Xalq pedagogikasi — bu xalqning ko'p asrlik hayotiy tajribasiga asoslangan, og'zaki ijod, urf-odatlar, an'analar va qadriyatlar orqali shakllangan tarbiya tizimidir. U xalqning ijtimoiy hayoti, ma'naviy dunyosi va milliy ruhini aks ettiradi. O'zbek xalq pedagogikasida bolani har tomonlama kamol toptirish, mehnatsevarlik, halollik, odoblilik, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi sifatlarni shakllantirish eng muhim tarbiyaviy vazifalardan biri hisoblanadi.

Xalq og'zaki ijodidagi ertaklar, maqollar, topishmoqlar, dostonlar, qo'shiqlar hamda marosimlarda insonni ezgulikka, to'g'rilikka va mehnatsevarlikka chorlovchi g'oyalar yetakchi o'rin tutadi. Masalan, “Mehnat qilgan to'yadi”, “Bilim — nur, jaholat — zulmat”, “Yaxshilik qil — suvga tashla, baliq bilmasa, Xudo bilar” kabi maqollar xalq pedagogikasining axloqiy asoslarini belgilaydi. Ushbu g'oyalar zamonaviy ta'lim tizimining ham markazida turuvchi kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'unlashadi.

Xalq pedagogikasida ta'lim va tarbiya bir-biridan ajralmas tushunchalar sifatida qaraladi. Ota-ona, o'qituvchi, mahalla va butun jamiyat bolaning ma'naviy kamoloti uchun mas'uldir. Bu yondashuv bugungi ta'lim tizimida ilgari surilayotgan “barkamol shaxs” konsepsiyasining ildizlari xalq pedagogikasida allaqachon mavjud bo'lganini ko'rsatadi.

PISA — (Programme for International Student Assessment) — Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan o'tkaziladigan xalqaro tadqiqot bo'lib, 15 yoshli o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy fanlardan olgan bilimlarini hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini baholaydi.

PISA testlari o'quvchilarning yodlab olgan bilimlarini emas, balki funksional savodxonlik — ya'ni, olingan bilimni amalda qo'llash, tahlil qilish, mantiqan fikrlash, ijodiy yechim topish ko'nikmalarini aniqlashga qaratilgan.

Birinchi qarashda xalq pedagogikasi an'anaviy, PISA esa zamonaviy tizimdek ko'rinsa-da, aslida ularning maqsadida umumiy jihatlar ko'p. Xalq pedagogikasi hayotiy tajriba asosida shakllangan bo'lib, u bolani mustaqil fikrlash, mehnat qilish, to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatadi. Bu jihatlar PISA baholash tizimining ham asosiy tamoyillariga mos keladi.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, xalq pedagogikasida shakllangan tarbiyaviy g'oyalar — insonni barkamol, mustaqil fikrlovchi, mehnatsevar, axloqli va ijtimoiy faol shaxs sifatida kamol toptirishga qaratilgan. Bu g'oyalar PISA dasturining asosiy maqsadlari — o'quvchilarda funksional savodxonlik, mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va hayotiy muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirish bilan uzviy bog'liqdir.

Xalq pedagogikasi o'zining asrlar davomida shakllangan milliy qadriyatlari, og'zaki ijod namunalaridagi donishmandlik orqali bolani hayotga tayyorlaydi. PISA esa zamonaviy baholash vositasi sifatida bu jarayonni global miqyosda o'lchaydi. Shu bois, xalq pedagogikasidagi tarbiyaviy tamoyillarni zamonaviy ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, ularni PISA kabi xalqaro baholash dasturlarining mazmuni bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

O'qituvchilar dars jarayonida xalq pedagogikasining boy manbalaridan — maqollar, ertaklar, topishmoqlar, xalqona o'yinlar, hikmatli so'zlardan faol foydalanish orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini, mustaqil qaror qabul qilishini, ijodiy yondashuvini rivojlantirishlari mumkin. Shu tariqa, milliy tarbiya asosida shakllangan qadriyatlar zamonaviy xalqaro mezonlar bilan uyg'unlashib, O'zbekiston ta'lim tizimida barkamol shaxsni tarbiyalashga, ta'lim sifatini oshirishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini baholash tizimini xalqaro talablarga moslashtirish to'g'risida"gi PQ-3775-son Qarori. – Toshkent, 2018.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. PISA xalqaro baholash dasturi bo'yicha metodik qo'llanma. – Toshkent, 2021.
3. Jo'rayev M., Sodiqova N. Pedagogika tarixi va xalq pedagogikasi asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. – Paris: OECD Publishing, 2022.
5. Rahimova D. Milliy qadriyatlar va zamonaviy ta'lim integratsiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.